

กลยุทธ์สำคัญสู่ความสำเร็จการเป็นวิทยากรหลักสูตร BPSC

บทความนี้เป็นการบันทึกข้อมูลจากกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้การเป็นวิทยากรหลักสูตร BPSC ที่โครงการศูนย์จัดการความรู้การดูแลพฤติกรรมและจิตสังคมในระบบสาธารณสุข (Knowledge Management Center for Behavioral and Psychosocial Care in Public Health System : BPSC) ระยะที่ 4 ได้จัดขึ้นเมื่อวันที่ 4 สิงหาคม 2568 ซึ่งผู้เขียนได้รวบรวมและประมวลความรู้ในเชิงปฏิบัติจากการแบ่งปันประสบการณ์ความสำเร็จของทีมวิทยากรโรงพยาบาลต้นแบบการจัดระบบบริการดูแลกลุ่มโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (NCDs) ด้วยนวัตกรรม BPSC ได้แก่ การแนะนำแบบสั้น Brief Advice (BA) ให้คำปรึกษาแบบสั้น Brief Intervention (BI) การฝึกสติแบบสั้น Mindfulness Based Brief Intervention (MBBI) และการทำสติบำบัด Mindfulness Based Therapy and Counseling (MBTC) จำนวน 3 แห่งคือ โรงพยาบาลพระนารายณ์มหาราช เขตสุขภาพที่ 4 โรงพยาบาลน้ำพอง เขตสุขภาพที่ 7 และโรงพยาบาล ๕๐ พรรคมหาวิชราลงกรณ เขตสุขภาพที่ 10 เพื่อให้ผู้เป็นวิทยากรหลักสูตรนี้นำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางสู่ความสำเร็จในการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ตามหลักสูตรนี้ ทั้งช่วงก่อนการอบรม ระหว่างการอบรม และภายหลังการอบรมได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ก่อนการอบรม :

● ด้านวิทยากร

1. **เตรียมความพร้อมด้านความรู้และทักษะที่จะถ่ายทอด :** โดยศึกษา ทำความเข้าใจ องค์ความรู้/เอกสาร/สื่อการสอนในการอบรมหลักสูตร BPSC ซึ่งเป็นชุดที่เป็นปัจจุบันที่โครงการ BPSC ให้การสนับสนุน เช่น Power Point แนวคิดโครงการ แผนการสอน คู่มือการอบรมสื่อดูสารสร้างแรงจูงใจ และการฝึกสติแบบสั้นเพื่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม คู่มือการฝึกสติแบบสั้นสำหรับผู้ป่วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (คู่มือ MBBI) ชุดวิดีโอ (VDO) ฝึกอบรมหลักสูตร BPSC เป็นต้น
2. **เตรียมความพร้อมด้านสื่อและอุปกรณ์การสอนครบวงจร :** การใช้สื่อและอุปกรณ์การสอนที่โครงการ BPSC สนับสนุนอย่างเพียงพอและในปริมาณที่เหมาะสมช่วยให้การถ่ายทอดความรู้ของวิทยากรเป็นไปด้วยความราบรื่น และเอื้อให้ผู้เข้าอบรมเรียนรู้และเข้าใจได้ง่ายขึ้น สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง อีกทั้งใช้ทบทวนภายหลังการอบรมได้
3. **กำหนดและแบ่งบทบาทหน้าที่ที่ทีมวิทยากรแต่ละคนให้ชัดเจน :** เช่น กำหนดผู้เป็นวิทยากรสอนหลักในแต่ละแผนการสอนตามความถนัดของวิทยากรแต่ละคน รวมถึงกำหนดผู้เป็นวิทยากรหลักประจำแต่ละกลุ่มย่อยเพื่อดูแลช่วงแบ่งกลุ่มฝึกปฏิบัติ
4. **สร้าง/เสริมความมั่นใจในการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ :** ทีมวิทยากรสามารถเสริมสร้างความมั่นใจในการถ่ายทอดความรู้ตามหลักสูตรการฝึกอบรม BPSC ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น
 - ทบทวนองค์ความรู้และทักษะสำคัญที่ต้องถ่ายทอดแก่ผู้เข้าอบรมร่วมกัน (Refresh)
 - มีระบบพี่เลี้ยง เช่น มีการแบ่งปันประสบการณ์การสอนหลักสูตร BPSC ระหว่างวิทยากร

รุ่นพี่และวิทยากรน้องใหม่ ให้ผู้ที่เคยมีประสบการณ์ความสำเร็จในการพัฒนาระบบบริการด้วยนวัตกรรมโครงการ BPSC มาแบ่งปันประสบการณ์ เพื่อช่วยให้วิทยากรน้องใหม่เข้าใจเนื้อหาและเห็นภาพการพัฒนา ระบบบริการ BPSC อย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้นและนำไปถ่ายทอดแก่ผู้เข้ารับการอบรมได้ด้วยความเข้าใจ

- ฝึกซ้อมสอนก่อนการสอนจริง โดยมีวิทยากรพี่เลี้ยงเป็นที่ปรึกษา/ชี้แนะ เพื่อให้ทีมวิทยากร มีความมั่นใจและสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้และทักษะต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและได้มาตรฐาน

● ด้านการบริหารจัดการ

1. คัดเลือกและเตรียมความพร้อมผู้เข้าอบรม : โดยพูดคุย/ประชุมล่วงหน้ากับผู้บริหาร

หรือทีมแกนนำของโรงพยาบาลที่จะส่งบุคลากรมาเข้าอบรม เพื่อให้เข้าใจ เห็นภาพรวมของโครงการ BPSC และประโยชน์ที่โรงพยาบาลจะได้รับ รวมถึงการคัดเลือกบุคลากรที่มีคุณสมบัติเหมาะสมและความพร้อมที่จะนำความรู้และทักษะที่ได้รับจากการอบรมไปถ่ายทอดต่อให้กับบุคลากรในโรงพยาบาลหรือนำไปปฏิบัติงานในหน่วยงานจริงตามวัตถุประสงค์ของโรงพยาบาล

2. ออกแบบการถ่ายทอดความรู้

- **ยืดหยุ่น** : การออกแบบการอบรมที่มีความยืดหยุ่น เช่น จัดอบรมในรูปแบบผสมผสาน (On-site และ Online) เพื่อให้ผู้เข้าอบรมสามารถเข้าถึงการอบรมได้เต็มที่ เหมาะสมกับบริบทและข้อจำกัด ด้านงบประมาณของหน่วยงาน (ทั้งหน่วยงานจัดอบรมและหน่วยงานที่ส่งบุคลากรเข้าอบรม)

- **ครอบคลุมกระบวนการให้บริการ** : โดยให้หน่วยบริการที่จะส่งบุคลากรเข้าอบรม เตรียมความพร้อมของระบบข้อมูลสารสนเทศด้านการให้บริการด้วยนวัตกรรมโครงการ BPSC และด้านการเบิกจ่ายค่าตอบแทนการให้บริการตามระบบไว้ล่วงหน้า เช่น เตรียมผังไหลการดำเนินงานและระบบการบันทึกข้อมูลไว้ให้พร้อมก่อนมาเข้าอบรม ทั้งนี้เพื่อให้หน่วยบริการที่มาเข้าอบรมดังกล่าวสามารถ บันทึกข้อมูลการให้บริการและเบิกจ่ายค่าตอบแทนตามระบบ เช่น จากสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ได้ทันทีภายหลังดำเนินการจัดระบบบริการด้วยนวัตกรรมโครงการ BPSC

3. **บูรณาการงบประมาณการอบรม** : การบูรณาการงบประมาณเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้การจัดอบรมสามารถเกิดขึ้นได้และเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น โรงพยาบาลต้นแบบจัดอบรมโดยใช้งบประมาณ การดูแลผู้ป่วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (NCDs) ของเขตสุขภาพร่วมกับงบประมาณที่โครงการ BPSC ให้การสนับสนุน หรือเจรจากับโรงพยาบาลที่จะส่งบุคลากรเข้าอบรมให้ช่วยสมทบงบประมาณบางส่วน เป็นต้น

4. **จัดทำฐานข้อมูลผู้เข้าอบรม** เช่น สร้างทำเนียบรุ่นและกลุ่ม Line เพื่อสร้างช่องทางการสื่อสารระหว่างทีมวิทยากรและผู้เข้าอบรม รวมทั้งใช้เป็นข้อมูลสำหรับติดตามข้อมูลการเข้าอบรม ในแต่ละวันของผู้เข้าอบรม

ระหว่างอบรม :

การบริหารจัดการและดำเนินการถ่ายทอดความรู้อย่างมีประสิทธิภาพ : วิทยากรทำได้ดังต่อไปนี้

1. สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี : ทำให้ผู้เข้าอบรมเกิดความไว้วางใจ รู้สึกเป็นกันเอง เปิดโอกาสให้ผู้เข้าอบรมมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่มผู้เข้าอบรม

2. จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน : เช่น กิจกรรมแบ่งกลุ่มฝึกปฏิบัติ ฝึกสอนแบบย่อ (Micro teaching) กิจกรรมแสดงบทบาทสมมติ (Role-play) ฯลฯ กิจกรรมเหล่านี้ช่วยให้ผู้เข้าอบรมเกิดความเข้าใจ มั่นใจในการนำความรู้และทักษะไปใช้ในการปฏิบัติงานจริง

3. การเชื่อมโยงองค์ความรู้ที่ถ่ายทอดกับงานประจำของผู้เข้าอบรม : การเชื่อมโยงให้ผู้เข้าอบรมเห็นว่าสามารถนำองค์ความรู้และทักษะที่ได้รับไปบูรณาการกับงานประจำคือ การดูแลกลุ่มผู้ป่วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (NCDs) ได้อย่างไร เช่น การบรรยายหัวข้อ “การจัดระบบบริการ” ให้วิทยากรที่มีประสบการณ์ในการจัดระบบบริการด้วยนวัตกรรมโครงการ BPSC เป็นผู้ถ่ายทอดเรื่องราวความสำเร็จในการจัดระบบบริการและผลลัพธ์ดีๆ ที่เกิดขึ้น จะทำให้ผู้เข้าอบรมเกิดแรงบันดาลใจ เห็นคุณค่าและนำองค์ความรู้และทักษะจากการอบรมไปใช้ได้อย่างยั่งยืน

4. ควบคุมคุณภาพการอบรม : เช่น ตรวจสอบผู้เข้าอบรมว่าเข้าอบรมครบถ้วนทุกหัวข้อหรือไม่ เพื่อเป็นข้อมูลในการจัดสอนซ่อมภายหลังในหัวข้อที่ผู้เข้าอบรมขาดการเรียนรู้ โดยอาจทำในลักษณะ Online

5. สรุปทบทวนการเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ : ภายหลังเสร็จสิ้นการอบรมในแต่ละวัน วิทยากรควรทำกิจกรรมทบทวนตนเองภายหลังการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ เพื่อทวนสอบคุณภาพการถ่ายทอดความรู้ เช่น เนื้อหาครบถ้วน ไม่ใช่เวลาเกิน สอนได้ตามมาตรฐาน เป็นต้น และวางแผนปรับปรุงวิธีการถ่ายทอดความรู้ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นในวันถัดไป เพื่อให้ผู้เข้าร่วมอบรมเข้าใจและเรียนรู้ได้ดีที่สุด

ภายหลังการอบรม :

1. มีกิจกรรมทบทวนตนเองภายหลังจบการถ่ายทอดความรู้ (After Action Review : AAR) : เพื่อสรุปทบทวนการเป็นวิทยากรร่วมกัน จะทำให้เห็นโอกาสการพัฒนาตนเองและนำไปเป็นแนวทางสำหรับปรับปรุงการเป็นวิทยากรหลักสูตรนี้ในครั้งถัดไป

2. ติดตามผลการถ่ายทอดความรู้ : ทีมวิทยากรสามารถติดตามผลการจัดระบบบริการด้วยนวัตกรรมโครงการ BPSC ของผู้เข้าอบรมในลักษณะเพื่อนร่วมเดินทางด้วยรูปแบบต่างๆ ทั้งในรูปแบบประชุมแบบพบหน้า (Onsite) แบบออนไลน์ (Online) หรือแบบผสมผสาน (Hybrid) ตัวอย่างเช่น จัดประชุมติดตามผลการอบรมกับโรงพยาบาลขยายผลแห่งหนึ่งแบบพบหน้า (Onsite) และเปิดโอกาสให้ผู้เข้าอบรมจากโรงพยาบาลขยายผลแห่งอื่นๆ เข้าร่วมประชุมในรูปแบบ Online เพื่อเรียนรู้ร่วมกัน อีกทั้งช่วยประหยัดงบประมาณในการติดตามผลภายหลังการอบรม

สิ่งสำคัญที่วิทยากรหลักสูตร BPSC ต้องมีและใช้ในการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้

1. วิทยากรต้องมีทักษะการฟังอย่างลึกซึ้ง (Deep Listening) และทักษะการสื่อสารอย่างมีสติ และอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้สามารถเข้าใจและแนะนำผู้เข้าอบรมได้อย่างแท้จริง
2. การหมั่นฝึกปฏิบัติทักษะพื้นฐานตามแนวคิดวิทยาสติ เช่น การทำสมาธิ การมีสติในการทำกิจกรรมต่างๆ การใช้สติสื่อสาร จะช่วยเสริมให้เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
3. ความภาคภูมิใจและความมุ่งมั่นของวิทยากร (Passion) : ความรู้สึกภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนหลักสูตรนี้ ซึ่งเกิดจากการเห็นผลลัพธ์ที่ดีที่เกิดขึ้นกับทั้งตนเอง ครอบครัว และผู้ป่วย ทำให้เกิดวิทยากรมีความมุ่งมั่นที่จะเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ตามหลักสูตรนี้ต่อไป

โดยสรุป ความสำเร็จของการเป็นวิทยากรหลักสูตร BPSC เกิดจากการเตรียมพร้อมอย่างดียิ่ง ทั้งก่อน ระหว่าง และภายหลังการอบรม การสนับสนุนจากผู้บริหารของหน่วยงาน/เขตสุขภาพและจากโครงการ BPSC

และที่สำคัญที่สุดคือ ความมุ่งมั่นของทีมวิทยากรในการนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติและสร้างการเปลี่ยนแปลงในระบบการดูแลผู้รับบริการกลุ่ม NCDs อย่างยั่งยืน

ผู้ประมวลและร้อยเรียง : ภัคนพิน กิตติรักษนนท์

แหล่งข้อมูล : กิจกรรม KM วิทยากร BPSC ระยะ 4 ครั้งที่ 1 วันที่ 4 สิงหาคม 2568

ผู้จัดกิจกรรม : โครงการศูนย์การจัดการความรู้การดูแลพฤติกรรมและจิตสังคมในระบบสาธารณสุข ระยะ 4